

خارج الفقہ

۲

۱۹-۶-۹۲ کتاب الحجّ

دراسات الاستاذ:
مهدي الهادي الطهراني

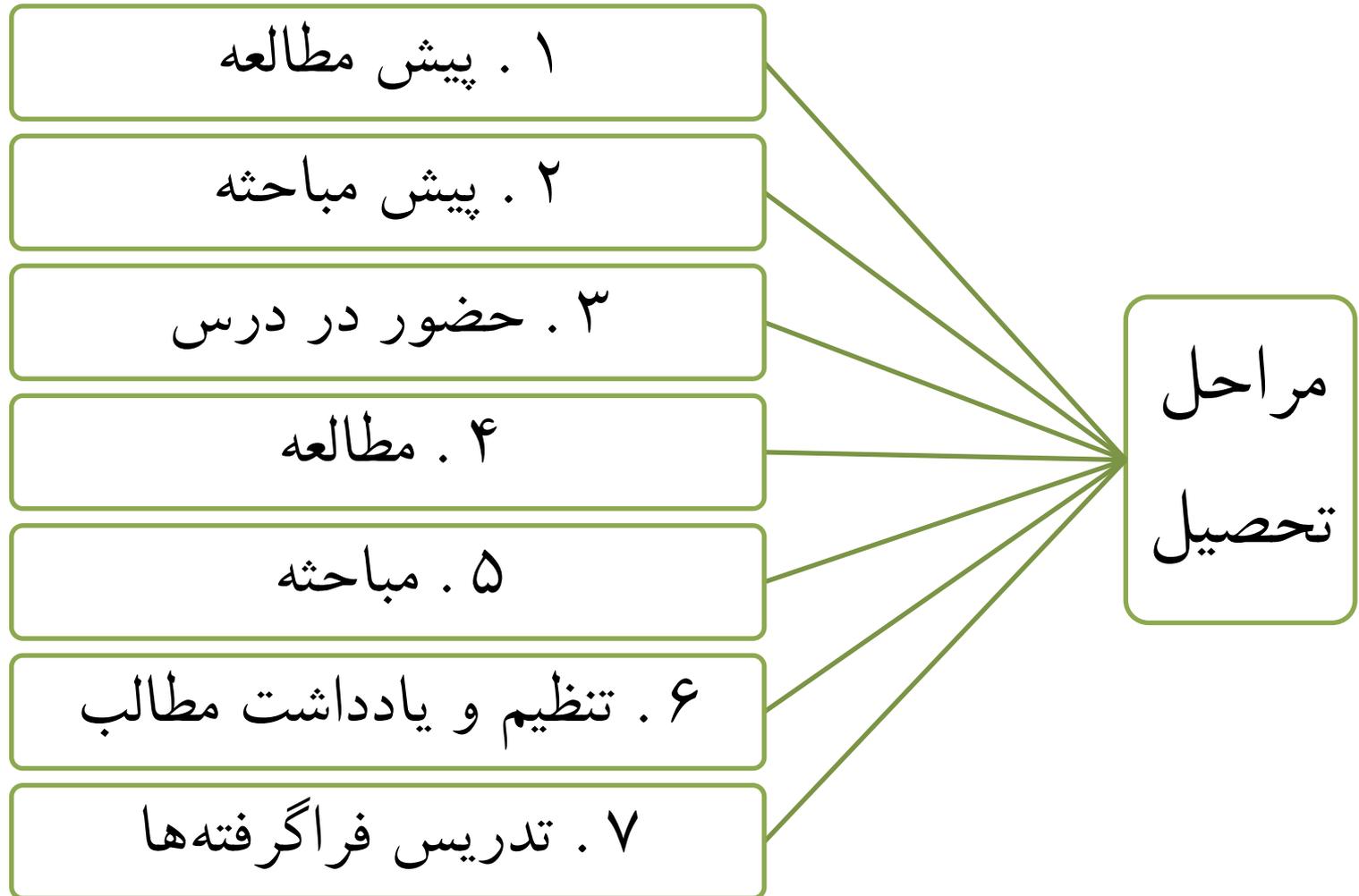
بَابُ صِفَةِ الْعِلْمِ وَ فَضْلِهِ وَ فَضْلِ الْعُلَمَاءِ

- ٢ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَيْسَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَ ذَاكَ أَنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُورْثُوا دِرْهَمًا وَ لَا دِينَارًا وَ إِنَّمَا أُورْثُوا أَحَادِيثَ مِنْ أَحَادِيثِهِمْ فَمَنْ أَخَذَ بِشَيْءٍ مِنْهَا فَقَدْ أَخَذَ حِطًّا وَافِرًا فَانظُرُوا عِلْمَكُمْ هَذَا عَمَّنْ تَأْخُذُونَهُ فَإِنَّ فِينَا أَهْلَ الْبَيْتِ فِي كُلِّ خَلْفٍ عُدُولًا يَنْفُونَ عَنْهُ تَحْرِيفَ الْغَالِينَ وَ انْتِحَالَ الْمُبْطِلِينَ وَ تَأْوِيلَ الْجَاهِلِينَ.

چند نکته در باب تحصیل علم

- تحصیل نیازمند صبر و صبر امری تلخ است.
- در تحصیل دو نکته مقدم است:
 - ۱. علم بدون رنج حاصل نمی‌شود.
 - ۲. رنج تحصیل علم بر شانه‌های شخص محصل استوار است.

چند نکته در باب تحصیل علم

چند نکته در باب تحصیل علم

- مراعات این مراحل برای تمام کسانی که به دروس حوزوی اشتغال دارند، ضروری است، چه مشغول تحصیل سطح باشند و چه خارج؛ اما برای دسته‌ی دوم رعایت دقیق برخی از این مراحل، مانند پیش مطالعه و پیش مباحثه، واجب است و برای محصلان سطح فقه و اصول مستحب مؤکد!

چند نکته در باب تحصیل علم

- یعنی در هنگام تحصیل در مقاطع مختلف سطح علوم حوزوی، طی مراحل لازم است، اما اگر در بعضی از مراحل مسامحه شد، باز می‌توان سطح را به نتیجه رساند. در حالی که اگر این مراحل پس از اتمام سطح مراعات نگردد، عملاً تحصیل در مقطع خارج بی‌نتیجه خواهد ماند؛ چرا که **هدف از تحصیل در حوزه، پرورش مجتهد است** و بدون گذراندن این مراحل، رسیدن به قوهی اجتهاد و استنباط میسر نمی‌گردد.

چند نکته در باب تحصیل علم

- ناگفته نماند کسانی که از ابتدای مقدمات تا پایان سطح در این موارد سعی کرده و ممارست داشته باشند، تحصیل خارج و حصول اجتهاد برایشان بسیار آسان تر است تا افرادی که در طول سال‌های قبل از درس خارج به همه یا بعضی از آنها تقیدی نداشته‌اند. روش بزرگان علمی حوزه مبین این حقیقت است که تلاش در سال‌های تحصیل سطح، تأثیر شگرفی در توفیقات آینده دارد. حضرت آیت‌الله جوادی آملی می‌فرمودند: «من چون سطح را خوب خوانده و خوب مباحثه کرده و اکثر کتب را درس داده بودم، وقتی به خارج رسیدم، بسیاری از دروس خارج موجود در حوزه‌ی آن زمان برایم بی‌فایده می‌نمود و مدت‌ها طول کشید تا درسی پیدا کنم که برایم مطلبی جدید داشته باشد.»

چند نکته در باب تحصیل علم

- البته چنین نیست که اگر طلبه، دروس سطح را خوب نخوانده باشد، در دوران خارج بی بهره بماند. هرگز، راه بسته نیست. اما زحمت و مشکل چنین طلبه و محصلی زیادتر و راه برایش دشوارتر است. او کاری دوچندان را باید انجام دهد تا آمادگی لازم را بیابد. آمادگی برای خارج اصول نیاز به آشنایی مفید با منطق، ادبیات و فلسفه دارد. چنانچه این آشنایی در هنگام تحصیل سطح به خوبی حاصل شده باشد، فهم خارج اصول ساده می شود و گرنه باید همزمان با شرکت در درس خارج به مطالعه‌ی جدی در این رشته‌ها نیز همت گمارد و هر قدر در این مقدمات ضعیف تر باشد، زحمت و زمان بیشتری را باید صرف نماید.

چند نکته در باب تحصیل علم

- طلبه بسان یک پیامبر
- در مقابل این دو تعریف، تعریفی جامع و مانع نیز از یک حوزوی می‌توان ارایه نمود. در این تعریف، **طلبه در زمان و مکان خویش، همچون انبیا است و به اندازه‌ای که در مسیر انبیا است، طلبه است.** در این مسیر بودن، لوازمی دارد. و هر طلبه به اندازه‌ای که ملتزم به این لوازم نیست، از تعریف خارج و به هر اندازه که به آنها پایبند است، داخل در تعریف می‌باشد. از این روی تعریف، تعریفی جامع افراد و مانع اغیار است، در برگیرنده‌ی آنها که مقیدند و بازدارنده‌ی آنها که گرفتار غفلتند.

چند نکته در باب تحصیل علم

- یکی از لوازم نبوت، علم است. پیامبران از علم برخوردارند؛ پس ما هم باید به این خصلت آراسته باشیم. بدون علم نمی‌توان در مسیر انبیا گام برداشت. البته علم پیامبران، الهی است و علم ما، اکتسابی و این دو با هم منافاتی ندارند. ما با شاگردی در مکتب انبیا می‌توانیم به آن علم درخور سعه‌ی وجودی خود دست پیدا کنیم.
- علم‌یگانه لازمه‌ی نبوت نیست، لازم است ولی کافی نیست. یکی دیگر از لوازم پیامبری خصلت‌های والای اخلاقی است که ما باید هر چه بیشتر خود را به آن خصلت نزدیک کنیم.

چند نکته در باب تحصیل علم

- یکی از مهمترین خصلت‌ها که در انبیا هست و قرآن مکرراً بر آن تأکید کرده است، عدم توقع است. «ما أسئلكم عليه من اجران اجرى الا على رب العالمين (۳۶)». این شعار انبیا است. پیامبران بیشترین زحمت را برای بشریت کشیده‌اند و بیشترین رنج را دیده‌اند، اما هرگز از مردم زمانشان و زمان‌های بعد، توقع احترام نداشته‌اند! گرچه مردم باید به انبیا احترام بگذارند؛ اما پیامبران هرگز توقع احترام نداشته‌اند و به این دلیل هر چه بی‌احترامی و توهین می‌دیدند از مسیر خود منحرف نمی‌شده و در کارشان سستی روا نمی‌داشته‌اند.

القول فى الحج بالنذر و العهد و اليمين

- القول فى الحج بالنذر و العهد و اليمين
- مسألة ١ يشترط فى انعقادها البلوغ و العقل و القصد و الاختيار، فلا تنعقد من الصبى و إن بلغ عشرة و إن صحت العبادات منه، و لا من المجنون و الغافل و الساهى و السكران و المكره، و الأقوى صحتها من الكافر المقرّ بالله تعالى، بل و ممّن يحتمل وجوده تعالى و يقصد القربة رجاء فيما يعتبر قصدها.

يجب الحج على المرتد

- مسألة ٥٠ يجب الحج على الكافر و لا يصح منه، و لو أسلم و قد زالت استطاعته قبله لم يجب عليه، و لو مات حال كفره لا يقضى عنه، و لو أحرم ثم أسلم لم يكفه، و وجب عليه الإعادة من الميقات إن أمكن، و إلا فمن موضعه، نعم لو كان داخلاً في الحرم فأسلم فالأحوط* مع الإمكان أن يخرج خارج الحرم و يحرم، و المرتد يجب عليه الحج سواء كانت استطاعته حال إسلامه أو بعد ارتداده، و لا يصح منه، فان مات قبل أن يتوب يعاقب عليه، و لا يقضى عنه على الأقوى، و إن تاب وجب عليه و صح منه على الأقوى، سواء بقيت استطاعته أو زالت قبل توبته، و لو أحرم حال ارتداده فكالكافر الأصلي، و لو حج في حال إسلامه ثم ارتد لم يجب عليه الإعادة على الأقوى، و لو أحرم مسلماً ثم ارتد ثم تاب لم يبطل إحرامه على الأصح.
- *بل الأقوى.

القول فى الحج بالنذر و العهد و اليمين

- فصل ٣ فى الحج الواجب بالنذر و العهد و اليمين
- و يشترط فى انعقادها البلوغ و العقل و القصد و الاختيار فلا تتعقد من الصبى و إن بلغ عشرا و قلنا بصحة عباداته و شرعيتها لرفع قلم الوجوب عنه و كذا لا تصح من المجنون و الغافل و الساهى و السكران و المكره

القول فی الحج بالنذر و العهد و اليمين

- و الأقوى صحتها من الكافر وفاقا للمشهور في اليمين خلافا لبعض و خلافا للمشهور في النذر وفاقا لبعض و ذكروا في وجه الفرق عدم اعتبار قصد القربة في اليمين و اعتباره في النذر و لا تتحقق القربة في الكافر و فيه أولا أن القربة لا تعتبر في النذر بل هو مكروه و إنما تعتبر في متعلقه حيث إن اللازم كونه راجحا شرعا و ثانيا أن متعلق اليمين أيضا قد يكون من العبادات و ثالثا أنه يمكن قصد القربة من الكافر أيضا

القول فى الحج بالنذر و العهد و اليمين

- و دعوى عدم إمكان إتيانه للعبادات لاشتراطها بالإسلام مدفوعة بإمكان إسلامه ثمَّ إتيانه فهو مقدور لمقدورية مقدمته فيجب عليه حال كفره كسائر الواجبات و يعاقب على مخالفته و يترتب عليها وجوب الكفارة فيعاقب على تركها أيضا و إن أسلم صح إن أتى به و يجب عليه الكفارة لو خالف و لا يجرى فيه قاعدة جب الإسلام لانصرافها عن المقام نعم لو خالف و هو كافر و تعلق به الكفارة فأسلم لا يبعد دعوى سقوطها عنه كما قيل

القول في الحج بالنذر و العهد و اليمين

- [فصل في الحجّ الواجب بالنذر و العهد و اليمين]
- فصل في الحجّ الواجب بالنذر و العهد و اليمين و يشترط في انعقادها البلوغ و العقل و القصد و الاختيار، فلا تنعقد من الصبيّ و إن بلغ عشراً و قلنا بصحة عباداته و شرعيّتها، لرفع قلم الوجوب عنه ، و كذا لا تصحّ من المجنون و الغافل و الساهي و السكران و المكره،

القول فی الحج بالنذر و العهد و اليمين

- و الأقوی صحتہا من الکافر (۳) وفاقاً للمشهور فی اليمين، خلافاً لبعض، و خلافاً للمشهور (۴) فی النذر، وفاقاً لبعض؛ و ذکرُوا فی وجه الفرق عدم اعتبار قصد القرية فی اليمين، و اعتباره فی النذر، و لا تتحقق القرية فی الکافر، و فيه أولاً أن القرية لا تعتبر
- (۳) إذا كان يعتقد وجود الصانع تعالى و لم يكن مندورة الإتيان بعبادة في حال كفره و لو بانصراف قصده إلى تلك الحال. (البروجردی).
- هذا مبنيّ على كون الکافر مكلفاً بالفروع. (الخوئی).
- إذا اعتقد بوجود الصانع و لم ينذر إتيان العبادة في حال كفره و في انعقاده من الشاكّ أيضاً وجه. (الكلبيگانی).
- (۴) بين المتأخرين و إلّا فلم أظفر بمن تعرض لحكم نذر الکافر نفيّاً أو إثباتاً قبل المحقق (قدّس سره). (البروجردی).

القول في الحج بالنذر و العهد و اليمين

- في النذر (١)
- (١) اعتبارها فيه بمعنى كون الداعي إليه التسبب به إلى فعل متعلقه لحصول القرب له به في نذري التبرع و الشكر أو إلى الانزجار بما علّق عليه من القبيح كذلك في نذر الزجر لا يخلو من قوّة و الظاهر أنّ هذا مراد المحقق و من بعده أيضاً. (البروجردى).

القول فی الحج بالنذر و العهد و اليمين

- بل هو مكروه (٢) و إنما تعتبر في متعلقه (٣) حيث إن اللازم كونه راجحاً شرعاً (٤) و ثانياً (٥) أن متعلق اليمين أيضاً قد يكون من
- (٢) بل الظاهر أن النهي عنه في بعض الأخبار للإرشاد لا الكراهة. (البروجردى، الخوانسارى).
- الكراهة غير معلومة و إن ورد النهي عنه في بعض الأخبار حيث إنه ظاهر في الإرشاد. (الكلپايگانى).
- (٣) بل لا تعتبر في متعلقه أيضاً. (الإمام الخمينى).
- (٤) اعتبار الرجحان لا يستلزم اعتبار التقرب نعم جعله ديناً لله تعالى على نفسه بالنذر موجب لا اعتبار نيّة أداء الدين إليه تعالى في الإتيان به و هو مساوق للتقرب. (البروجردى).
- اعتبار الرجحان لا يستلزم العباديّة. (الكلپايگانى).
- (٥) هذا غير وارد على المدعى لدعوى اعتباره في النذر فلا يقع من الكافر. (الإمام الخمينى).

القول فى الحج بالنذر و العهد و اليمين

- العبادات، و ثالثاً أنه يمكن قصد القرية من الكافر (١) أيضاً، و دعوى عدم إمكان إتيانه للعبادات لاشتراطها بالإسلام مدفوعة (٢) بإمكان إسلامه، ثم إتيانه فهو مقدور لمقدورية مقدمته، فيجب عليه حال كفره كسائر الواجبات، و يعاقب على مخالفته، و يترتب عليها وجوب الكفارة فيعاقب على تركها أيضاً،
- (١) فى كفاية مجرد قصدتها على فرض العبادية نظر لعدم صلاحية عمله لمقربية فاعله كما هو الشأن فى الجاهل بحرمة الغصب مقصراً و المعتبر فى العبادة ذلك لظهور فتاويهم على بطلان عبادة الجاهل بحرمة الغصب عن تقصير و إن قصد التقرب بعمله. (آقا ضياء).
- المقرّ بالله تعالى بل يمكن قصدتها رجاء لمن يحتمل وجود الصانع و لا يعتبر فى العبادة أزيد من ذلك. (الإمام الخميني).
- (٢) مضافاً إلى أخصية الدليل من المدعى لما مرّ من عدم لزوم كون المتعلق قريباً. (الإمام الخميني).

القول فی الحج بالنذر و العهد و اليمين

- و إن أسلم صحّ إن أتى به و يجب عليه الكفّارة لو خالف، و لا يجرى فيه قاعدة جبّ الإسلام لانصرافها عن المقام (٣)، نعم لو خالف و هو كافر و تعلق به الكفّارة فأسلم لا يبعد دعوى سقوطها عنه كما قيل.
- (٣) فكأنّ المقام من جهة إحداث الاختصاص في عمله لله تعالى كان نظير الدين و الحقوق غير الشاملة له قاعدة الجبّ لأنّ الوجوب حينئذ من آثار الاختصاص به تعالى الباقي بعد الإسلام لا من باب آثار حدوث المسبّب حال الكفر و به يمتاز المقام عن الكفّارة كما لا يخفى. (آقا ضياء).
- بل لعدم كون المقام مورداً لها. (الإمام الخميني).
- في الانصراف تأمّل و إن كان ما ذكره (قدّس سرّه) أحوط. (الشيرازي).

القول في الحج بالنذر و العهد و اليمين

• إِذْ قَالَتْ امْرَأَةٌ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (آل عمران ، ٣٥)

• فَكُلِّي وَ اشْرَبِي وَ قَرِّي عَيْنًا فَإِمَّا تَرِينَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا (مريم ، ٢٦)

القول فى الحج بالنذر و العهد و اليمين

- **يُوفُونَ بِالنَّذْرِ** وَ يَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا (الإنسان ، ٧)
- وَ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ (البقرة ، ٢٧٠)
- ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَ لِيُوفُوا نُدُورَهُمْ وَ لِيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ (الحج ، ٢٩)